

SCHERZANDO

REVISTA CATALANA MUSICAL

ANY XV. GIRONA, X DESEMBRE M.CM.XXIV. NVM. CLXIX

La Música des dels seus principis fins a l'època contemporànea

(Continuació)

L cant sil·làbic primitiu va seguir més tard l'ornamental, o sia el que admet varies notes o grups de notes per sil·laba, i fins frases musicals senseres.

Però ben aviat els compositors, extralimitant-se, fugint de la senzilla expressió dramàtica i de la adaptació racional de la música al text, pretengueren el lluïment de les veus, buscant efectismes impropis de la serietat del cant eclesiàstic, decadència que motivà l'intervenció de Sant Gregori, el Gran, papa, en 590. El cant fou reorganitzat i depurat completament de les infiltracions sensuals que s'hi havien introduït. Text i música, reintegrats a la seva primitiva puresa, varen ésser reunits en un llibre i declarats font única, autèntica e invariable. Diuen alguns historiadors que molt de temps aquest llibre fou en custòdia al peu del altar de Sant Pere de Roma, per servir d'il·lustració a tots.

Tal és l'origen del cant gregorià, d'una tan gran virtut, que malgrat els segles transcorreguts i la convivència amb la nostra música, per essència variable, ha sabut guardar tota la seva enteresa, inspirant, avui, encara, melodies sempre noves, tan fresques i ingènues com deu centúries en darrera.

El floxement de les melodies gregorians coincideix amb els primers esforços per tal de perpetuar-les, igualment com la paraula i el pensament humans es perpetuen per mitjà de l'escriptura.

La primitiva notació, molt probablement, era representada per una ratlla, les si-

nuositats de la qual imitaven o seguien les inflexions de la veu. Més tard, fragmentant-se aquesta ratlla, originà la notació per curves i petites ratlles que, separades unes de les altres i diferentment situades, imitaven la nostra representació gràfica del llenguatge per mitjà de les lletres de l'alfabet. Aquests fragments prengueren el nom de neumes.

Amb el temps, i per millor orientar-se en l'entonació, es col·locà en mig del text musical una ratlla de color distint al demés, per indicar que a cada punt de contacte de qualsevol neuma amb l'esmentada ratlla corresponia la nota convinguda per aquesta última, que generalment era el nostre fa; la continuació del neuma, sigui en sentit ascendent o descendent, es cantava allavors amb relació amb aquest so inicialment determinat.

Després de varis assaigs, més ingeniosos que pràctics, per a la realització d'un perfecte sistema d'escritura musical, puig fins el present es tractava més bé d'un medi mnemònic per recordar cants anteriorment apresos en la «Schola», un monjo benedictí del segle Xè, Gúii d'Arezzo, aconseguí mitjançant dos importants innovacions, fixar, per fi, els fonaments d'una nova escritura que permeteria a la música el normal desenrotlló fins els nostres dies: el tetràgrama, o pauta de quatre ratlles, i la nomenclatura moderna de les notes.

La primera innovació indicada no es més que l'ampliació a quatre de l'única ratlla ja existent per conèixer el so de les notes, i com a conseqüència en resultà una precisió quasi absoluta dintre l'entonació.

La segona innovació portada a cap per Gúii d'Arezzo, consistí en substituir les lletres A. B. C. D. E. F. G. que representaven, i representen encara en certs països, les notes de l'escala pels noms que tots coneixem.

A un amic que li demanava un mitjà per recordar l'entonació representada per cada nota, li va fer observar el savi monjo que cada so inicial dels fragments melòdics del himne de Sant Joan Bautista, començava un grau superior al del vers anterior, i que, juntant-los per ordre, formaven una sèrie ininterrompuda de notes en sentit normal ascendent, començant pel so C o sigui per la nota do o Ut. Veu'saquí el text de la primera estrofa del referit himne:

UT queant laxis — REsonare fibris — MIra geotorum — FA muli tuorum — SOL-
ve polluti — LABii reatum, Sancte Joannes.

De les lletres S i J de Sancte Joannes s'en formà cap el segle XVI la nota SI, nom que faltava per completar les sept notes de l'escala. El verdader motiu d'aquesta excepció fou l'instabilitat de la referida nota, únic so variable molt de temps existent en la escala musical, ocasionant les desinències b moll, b quadrat, segons qu'aquest so estava semi to baix o en el seu estat normal.

Poc a poc les ratlles transcrits sobre el tetràgrama prengueren formes més precises: s'engruixeixen els extrems, el cos s'aprima, fins qu'en el segle XVe s'obté la notació quadrada actual del cant gregorià. Ben tost la duració de cada figura fou determinada segons els distintius que se li aplicaven a diferents valors, diferents noms, com son: la màxima — longa — brevis — semibrevis — mínima — semínima i fusa.

Seguint de lluny el rastre de la música eclesiàstica, començà a pendre cos, també, la música anomenada popular, qual desenrotllament dependia en sa major part de l'estat evolutiu dels idiomes en les primeres centúries de l'edat medieval.

Els veritables instigadors de la música popular, derivada, en els seus principis, de la música eclesiàstica, foren cap els segles onzè i següents, els juglars i els trobadors, amb llurs poemes cantats i les danses que n'eren complement.

Però, més que tot, la cançó primitiva consistia en una mena de fórmula musical extremadament curta, que servia per tots els versos d'una obra, poema o cantilena, anant-se extenent aquesta frase musical, segons el nombre de versos de que's componia la estrofa o cuplé.

Fou també laboriós el traspàs de la música monòdica de que fins ara ens hem ocupat, a la música polifònica, o sigui a dos i més veus

Sembla que la primera idea de música polifònica nasqué de la natural tendència de certs temperaments diferentment organitzats de seguir els cants del poble a diferent grau dels demás, generalment a la quinta o a la seva inversió la quarta, fenòmen que lluny de produir sensació desagradable, dóna fins i tot més força i més relleu al cant principal — o cantus firmus — com deien en aquella època.

Es molt probable que els cantors primitius tingueren en compte aquest bon efecte, puig que les composicions més antigas a dos veus eren a base d'aquest recurs amb combinació o alternància amb l'octava, procediment anomenat «discantus» i que lo més sovint era obra d'improvització.

Tal fou l'origen de la polifonia, que assolí la més alta perfecció a mitjans del segle XVIe amb les obres anomenades Motets o Madrigals.

D'origen religiós els primers, i amb text llatí, servien per a fins litúrgics. Els segons, en canvi, procedien de la cançó popular, i servien per amenitzar les festes del poble i de la Cort. El Madrigal senyalà la transició entre la cançó dramàtica i el gran espectacle on intervenien solistes i coros, que més tard fou anomenat òpera.

El Motet i el Madrigal són considerats com la coronació de l'art polifònic, puig no han pogut ésser superats llurs autors ni en tecnicisme ni en intensitat dramàtica de la veu humana.

Amb els Victoria, Morales, Guerrero, per Espanya, Palestrina, per Italia, Orlando de Lassus, per Flandes, i més tard Heinrich Schütz, per Alemanya, ens trobem en

ple floreixement del segle XVIe, terme fixat a aquest modest parlament, del que voldria resumir-vos dos aspectes històrics importants.

Primer: El paper capital desempenyat per la Església en el desenrotlllo, foment i conservació de la música a través de tantes civilitzacions com han desaparegut i s'han format de nou.

Indiscutiblement l'Església fou el seu millor empar fins que alguns Estats ja més o menys perfectament organitzats, començaren a protegir les arts i les ciències amb la fundació dels grans centres universitaris.

Segon: L'evolució lenta però d'un pas segur de l'art musical a través dels segles, mercès als esforços i recerques dels nostres avantpassats, sense els quals artísticament seríem encara ben poca cosa, tan en música com en ciències.

Efectivament, l'estat actual de la civilització no és cosa que pròpiament podem dir-ne nostre, sinó que és com el fruit madur d'un abre conreuat i abonat des d'un sens fi de temps per generacions laborioses, acreedores del nostre més devot agraiment; noble sentiment que ditxós serè si les meves paraules l'han fet despertar en vostres cors, com ja fa temps que existeix en el món.

FRANCESC CIVIL

Scherzando.....

AN d'un escrit a «D'ací i d'Allà» del mes d'Agost, signat per Rafael Benet, volia sortir a la palestra per tal de puntualitzar respecte *l'odi* a Chopin que dit senyor exterioritzava, però aquesta mala costum, tant meridional, de remetre les coses per l'endemà, féu que deixés passar l'oportunitat i ho deixés correr.

Però un «Impromptu musical» signat pel mateix Benet, aparegut a *La Veu de Catalunya* del 16 corrent, m'ha esperonat en dir ço que llavors volia dir i quelcom més que m'ha suggerit el dit «Impromptu».

Dec advertir al Sr. Benet que no he llegit l'article d'En Sacs a que fa referència, ni els arguments de l'excel·lent pianista Sr. Blai Net defensant *l'odiat* Chopin.

Crec que el Sr. Benet pecà de barroer en declarar el seu odi a Chopin o a la seva música. Com diu molt bé el Sr. López Chavarri, distingit músic i publicista, en la seva «Historia de la Música», entorn de Chopin hi ha erro generalitzat en presentar-lo amb falses apariències de tristeses afectades i malinconies espasmòdiques.

Aquest erro té una certa justificació, donada l'època en que visquè Chopin, la seva figura afemellada, l'ombra de Jorge Sand... i les noies cursis que l'estiragonsen i rebreguen esgarrapant el piano.

Però barrejar tot això amb l'intrínseca valor de la música chopiniana, és una equivocació imperdonable en un home de la cultura del Sr. Benet. Diu aquest senyor: «Judicant severament i de conjunt la música del gran polonés, la trobo poc sana per les seves hipèrboles i els seus artificis».

La coneix bé el Sr. Benet l'obra de Chopin? N'ha fet un estudi profund? Permeteu que ho posi en dubte. Altrement, no s'hauria expressat en aquests termes.

Hom veu en la música de Chopin—en l'obra global de Chopin precisament— i ho han demostrat abastament En Saüer, En Rubinstein i altres pianistes—quelcom de sòlid, sincer i viril que res té que veurer amb el «romanticisme de saló». L'única *veritat* de la vida morbosa i artificial de Chopin, era la seva música. Ultra l'impuls que aquesta donà a la tècnica pianística, té una valor ben real i positiva. Llevat de Bach, potser en cap altre músic trovaríem una tal riquesa de ritmes com en Chopin.

L'anomenat López Chavarri diu que «l'escola pianística de Chopin es una transfusió de Bach a l'esperit eslau». Hom opina com el Sr. Chavarri i — malgrat la rialleta irònica i escèptica que farà sens dubte el Sr. Benet — hom s'arrisca a dir que en el fons del fons, ben garbellat i triat, entre Bach i Chopin hi han alguns punts de contacte.

SANTS SAGRERA

De concerts

BOKOR = VIVES. — CAFFARET

UES sessions interessants ens ha ofert la Associació de Música en els dos concerts corresponents al curs actual. Judit Bokor, R. Vives i Lucie Caffaret han sigut els concertistes que ens han sigut presentats.

La violoncel·lista Judit Bokor, amb tot i ésser un artista ben estimable, no hi trovarem pas cap punt de contacte amb el gran Pau Casals, com prèviament ens deien alguns extractes de crítiques donats per la Associació. Es molt cert que està en possessió de una bona escola, i son mecanisme, sens que tinga res de extraordinari, no li manquen pas qualitats per a fer-se aplaudir sens arribar a l'entusiasme. Cooperà amb ella el pianista En Ricard Vi-

ves, a qui havem dedicat sempre nostres millors elogis per la seva claretat en la execució i naturalitat en la dicció. La cooperació de tan excel·lent pianista fou la nota més interessant de la sessió.

* * *

Lucie Caffaret és indubtablement una de les millors artistes que han desfilat per nostres escenaris. Baix el punt de vista de virtuositat està en absolut domini, i en quant a l'ordre de maticar ho fa amb tota noblesa, defugint efectismes que restarien pulcritut a les seves interpretacions que resulten sempre de la més elevada depuració. La més unànime ovació coronà la tasca de la pianista fortament admirable, i a la nostre Associació de Música el reconeixement per la sessió oferta, que té el més rellevant interès.

PAU CASALS

Tots quants elogis dediquéssim al sublim violoncel·lista, restarien pàl·lids davant la realitat dels fets. Les crítiques més autoritzades de tot el món han entonat himnes fervorosos al nostre artista, consagrant-lo com l'únic, el indiscutible, el que ha sapigut dominar les multituds per haver trovat amb ell, el verb immaculat de una expressió tan justa i sincera, que aixeca del fons de l'ànima dels oients les més fortes emocions que humanament poden sentir-se.

El concert donat al Teatre Albèniz per l'il·lustre concertista passarà a la història com una data la més gloriosa. Es el millor elogi que de nostre venerat Pau Casals pot fer-se. Els adjectius se esvaeixen; a l'ensem que la història il·lustra les generacions, i En Pau Casals hi tindrà en ses pàgines un lloc preeminent.

T. SOBREQÜES

Associacions de Música

GIRONA. — Concert I, tercer curs. Executants: Judit Bokor, violoncel·lista; Ricard Vives, pianista. — Obres: I. «Sonata» en *sol menor*, Beethoven (violoncel i piano). — II. «II Suite», J. S. Bach (violoncel); «Dansa espanyola, n.º 5», Granados; «Arabesque», Debussy; «Rapsòdia, n.º 2», Brahms (piano). — III. «Adagio», Graziosi; «Menuet», Haydn; «Elegie», Fauré; «Variacions sobre un tema de Corelli», Tartini-Stutschewsky (violoncel i piano). — Piano Cussó «Sfha».

— Concert II, tercer curs. Executant: Lucie Caffaret, pianista. — Obres: I. «Preludi i fuga en *la menor*», Bach-Liszt; «Sonata en *la major*», Mozart; «Dues sonates», Scarlatti. — II. «Impromptu en *si bemol*», Schubert; «XII Laendler, op. 171», Schu-

bert; «Dos estudis», Chopin; «Nocturn en *do menor*», Chopin; «Vals en *la bemol*», Chopin.—III. «Jeux d'eau», Ravel; «Danse villageoise», Chabrier; «Impromptu en *fa mineur*», Fauré; «Bourrée, per a la mà esquerra sola», Saint-Saëns; «Campanel'la», Liszt.—Piano Cussó «Sfha».

REUS. — Curs IV, concert inaugural. Executants: Bokor, violoncel·lista; Vives, pianista; orquestra de la Associació Intima de Concerts. — Obres: I. «Concert Grosso», núm. VIII, en *sol menor*, Corelli; «Sarabanda», J. S. Bach; «Siciliana», J. S. Bach; «Gavota», Id.; «Aria en *do*», id. (orquestra). — II. «Adagio», Grazioli; «Menuet», Haydn; «Elegie», Fauré; «Variacions sobre un tema de Corelli», Tartini-Stutschewsky; «Menuet», Valensin (violoncel i piano).—III. «Concert», en *si bemol*, Boccherini (violoncel i orquestra); «Melodia Elegiaca», Grieg; «Dansa Hongaresa», Brahms; «Cassation andante», Mozart (orquestra).

— Curs IV, concert XXIX. Executant: Lucie Caffaret, pianista.—Obres: «Preludi i fuga», en *la menor*, Bach-Liszt; «Sonata», en *la major*, Mozart; «Dues sonates», Scarlatti; «Impromptu», en *si bemol*, Schubert; «Laendler XII», op. 171, Id.; «Dos estudis», Chopin; «Nocturn», en *do menor*, Id.; «Vals», en *la bemol*, Id.; «Jocs d'aigua», Ravel; «Dansa camperola», Chabrier; «Impromptu», en *fa menor*, Fauré; «Bourrée», Saint-Saëns; «Campanel'la», Liszt; «Marxa militar», Schubert.

PALAMÓS.—Concert inaugural. Executants: Mercè Plantada, cantatriu; Lamote de Grignon, pianista. — Obres: «Anant amb tú», Bach; «La violeta», Mozart; «On vas?», Schubert; «El noguer», Schumann; «Vot de donzella», Chopin; «Serenata», Strauss; «Minuet d'Exaudet», Veckerlin; «Mandolina», Debussy; «T'estimo», Grieg; «Oh galtes xamoses», Brahms; «En les runes d'una abadia», Fauré; «Cançó del silfi», Wolf; «Cançó d'Abril», Lamote de Grignon; «La font», Id.; «Nupcial», Id.; «L'adeu de les violetes», Id.; «Riera avall», Id.; «Cap al tart», Id.; «Uns llavis molls», Id.

SANT FELIU DE GUIXOLS. — Concert inaugural. Executants: Mercè Plantada, cantatriu; Lamote de Grignon, pianista.—Obres: «Anant amb tú», Bach; «La violeta», Mozart; «On vas?», Schubert; «El noguer», Schumann; «Vot de donzella», Chopin; «Serenata», Strauss; «Minuet d'Exaudet», Weckerlin; «Mandolina», Debussy; «T'estimo», Grieg; «Oh galtes xamoses», Brahms; «En les runes d'una abadia», Fauré; «Cançó del silfi», Wolf; «Cançó d'Abril», Lamote de Grignon; «La font», Idem; «Nupcial», Id.; «L'adeu de les violetes», Id.; «Riera avall», Id.; «Cap al tard», Idem; «Uns llavis molls», Id.

GIRONA.—«Orfeó Cants de Pàtria», secció cultural del Ateneu Social Democràtic. Executants: «Quintet Girona», «Orfeó Cants de Pàtria», mestre J. Baró.—Obres: «La Sardana de les Monges», Morera; «Scherzo», Martini; «Anyorança», Fi-

gueras; «La Donçella de la Costa», Barthomeus; «El Rossinyol», Campmanys; «El Cant de la Senyera», Millet; «Rienzi», Wagner; «D. Joan de Serrallonga», Morera; «Granada», Albèniz; «Mefistófeles», Boito.

—Concerts de la casa Sobrequés. 47 de la sèrie. Executants: Pau Casals, violoncel·lista; Blai Net, pianista. — Obres: «Sonata» en *sol major*, Haendel; «Suite», J. Bta. Breval; «Set variacions sobre un tema de Mozart», Beethoven; «Moviment *Lent* de la sonata en *fa*», Garreta; «Fileuse», Fauré; «Intermezzo de Goyescas», Granados; «Allegro appassionato», Saint-Saëns.

Noticiari

Els grandiosos èxits que obté el reputat «Gewandhaus Quartet» de Leipzig, en cada un dels nombrosos concerts que està donant actualment entre les més importants filharmòniques espanyoles, venen a confirmar la fama d'aquesta agrupació.

Això fa que siga esperat amb veritable interès el proper concert a càrrec d'aquesta agrupació instrumental, el qual organitzat per la nostre Associació de Música tindrà lloc el dia 16 del mes en curs.

§ Sots la direcció del mestre En P. Sardó, se ha constituït a Calonge el «Orfeó Llevantí», agrupant-se tots els estaments socials amb l'ideal exclusiu de començar una obra altament cultural. Tots els orfeonistes van animats dels millors propòsits, condició estimable per a que, junt amb la acertada direcció del seu mestre, tenim la seguretat que la novella agrupació coral farà obra pràctica i a l'ensem seria.

Que prossegueixen amb el mejor entusiasme és el que desitjem.

§ En l'elegant Teatre Albèniz s'ens assegura actuarà per les properes festes de Nadal, una notable companyia de òpera sots la direcció del mestre Vehils i posant-se en escena les obres: «Favorita», «Aida», «Rigoletto» i «Bohème».

Per notícies que tenim, integren l'elenc notables cantants, i si tenim en compte que el Teatre Albèniz és indiscutiblement el coliseu de moda per les seves condicions admirables de cabuda, confort i estètica com en tots els altres ordres, tenim la seguretat que la propera temporada de òpera italiana constituirà un èxit complet per la empresa i per la companyia.

PUBLICACIONS REBUDES

Cançons populars catalanes, F. Muset Ferrer. Dos quaderns.—Unión Musical Española.—Per lo ingeniosament escullides i harmonitzades, aquestes vint i cinc cançons haurien de figurar en tota biblioteca musical familiar de Catalunya, puig, essència de l'art nostre, són com font inagotable per l'aliment artístic dels jovencells músics de demà. En Muset ha fet una obra molt meritòria.

IMPREMTA

DALMAU CARLES, PLA. S. A.

GIRONA